

Wyrok z dnia 12 maja 2004 r.

I PK 610/03

Po nowelizacji art. 100 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 65, poz. 385 ze zm.), dokonanej ustawą z dnia 10 grudnia 1998 r. o zmianie ustaw: o zakładach opieki zdrowotnej, o zawodzie lekarza, o zawodach pielęgniarki i położnej, o szkolnictwie wyższym oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz. 1115), dla nauczyciela akademickiego zatrudnionego w państwowej uczelni medycznej bezpośrednim źródłem praw i obowiązków związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych, w tym świadczeń udzielanych w ramach dyżurów lekarskich, jest umowa o pracę bądź umowa zlecenia, zawarta między szpitalem klinicznym a nauczycielem akademickim. Umowa ta jest źródłem odrębnego stosunku prawnego (stosunku pracy lub cywilnoprawnego stosunku zlecenia), istniejącego obok podstawowego stosunku służbowego wiążącego nauczyciela akademickiego z zatrudniającą go państwową uczelnią medyczną. Prawo do udzielania świadczeń zdrowotnych w formie dyżurów lekarskich i odpowiadający mu obowiązek pracodawcy (uczelni medycznej) dostarczenia możliwości ich udzielania, a w razie niespełnienia tego obowiązku przez pracodawcę, prawo pracownika do wynagrodzenia z tytułu gotowości do świadczenia pracy oraz doznania przeszkód z przyczyn leżących po stronie pracodawcy, nie jest elementem treści stosunku służbowego między nauczycielem akademickim a uczelnią medyczną.

Przewodniczący SSN Barbara Wagner, Sędziowie SN: Zbigniew Hajn, Herbert Szurgacz (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 12 maja 2004 r. sprawy z powództwa Zofii S. przeciwko Akademii Medycznej w W. o odszkodowanie, na skutek kasacji powódki od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 5 czerwca 2003 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

Uzasadnienie

Zofia S. w pozwie skierowanym przeciwko Akademii Medycznej w W. wniosła o zasądzenie kwoty 37.415,40 zł tytułem odszkodowania za utratę wynagrodzenia, które uzyskałaby pełniąc dyżury lekarskie w okresie od sierpnia 1999 r. do kwietnia 2002 r. W piśmie procesowym powódka sprecyzowała ostatecznie swoje roszczenie na kwotę 40.529,28 zł.

Strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z dnia 11 marca 2003 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu zasądził od Akademii Medycznej w W. na rzecz powódki kwotę 18.552,73 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16 maja 2002 r. do dnia zapłaty, oddalając powództwo w pozostałej części.

Sąd Okręgowy ustalił, że Zofia S. zatrudniona jest w Akademii Medycznej w W. jako nauczyciel akademicki na podstawie mianowania na czas nieokreślony od dnia 1 października 1974 r. Od 1 stycznia 1985 r. powódka zatrudniona była na podstawie umowy o pracę w Katedrze i Klinice Chorób Wieku Dziecięcego w W. na okres pozostawania nauczycielem akademickim w Akademii Medycznej w W., w zakresie świadczenia usług leczniczych. Powódka jako mianowany nauczyciel akademicki wykonywała zadania dydaktyczne lekarza i nauczyciela. Pełniła zadania w zakresie opieki zdrowotnej oraz odbywała dyżury zakładowe do 31 grudnia 1998 r. w obecnym Dziecięcym Szpitalu Klinicznym (DSK). W okresie od 1 marca 1999 r. Zofia S. była oddelegowana przez Akademię Medyczną do pracy w Katedrze i Klinice Propedeutyki Pediatrii Immunologicznej Wieku Rozwojowego Akademii Medycznej w W. usytuowanej w Szpitalu Chorób Dziecięcych [...] w W. Po powrocie z oddelegowania powódka nie została zatrudniona w DSK.

Wynagrodzenie ryczałtowe za świadczenie usług leczniczych oraz wynagrodzenie za dyżury zakładowe powódka otrzymywała od DSK, zaś wynagrodzenie nauczyciela akademickiego od Akademii Medycznej.

Pismem z dnia 25 listopada 1998 r. p.o. Kierownika Kliniki Chorób Zakaźnych Dzieci poinformowała powódkę, że w związku z nieetycznym postępowaniem powódki w czasie pełnienia dyżurów w listopadzie 1998 r. nie wyraża zgody na pełnienie przez Zofię S. dyżurów od 1 grudnia 1998 r. Sąd ustalił, że wyrokiem z dnia 7 czerwca 2001 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu zmienił wyrok Sądu Rejonowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we

Wrocławiu z dnia 21 stycznia 2001 r. w ten sposób, że ustalił, iż na Akademii Medycznej w W. spoczywa obowiązek zapewnienia Zofii S. możliwości udzielenia świadczeń zdrowotnych i zasądził kwotę 10.204,20 zł. W uzasadnieniu Sąd Okręgowy podniósł, iż taki obowiązek ciążył na pozwanej z mocy art. 100 ustawy o szkolnictwie wyższym i na skutek jej zawinionego zachowania, które uniemożliwiło powódce pełnienie dyżurów, poniosła ona szkodę w wysokości utraconego wynagrodzenia za te dyżury.

Strona pozwana wypłaciła powódce zasądzoną kwotę, ale nie umożliwiła pełnienia dyżurów. Powódka zgłaszała gotowość do pełnienia dyżurów.

W uzasadnieniu wyroku z dnia 11 marca 2003 r. Sąd Okręgowy podzielił pogląd Sądu Okręgowego zawarty w wyroku z dnia 7 czerwca 2001 r., iż to na stronie pozwanej ciąży obowiązek zapewnienia powódce możliwości udzielenia świadczeń zdrowotnych. Stworzone przez Akademię Medyczną w W. warunki pracy w dalszym ciągu uniemożliwiały jej odbywanie dyżurów, mimo że w okresie od sierpnia 1999 r. do kwietnia 2002 r. zgłaszała chęć ich pełnienia. Na skutek zawinionego postępowania strony pozwanej powódka poniosła szkodę w wysokości utraconego wynagrodzenia za dyżury. Sąd uznał, że przy wyliczaniu szkody należy brać pod uwagę kwoty netto wynagrodzeń. Celem ustalenia wysokości należnego powódce odszkodowania za okres od sierpnia 1999 r. do kwietnia 2002 r. Sąd ustalił średnią ilość dyżurów i średnią stawkę dyżurową

Wyrok zaskarżyły obie strony.

Powódka w apelacji zarzuciła naruszenie prawa materialnego polegające na niezastosowaniu art. 80 zdanie drugie k.p. i art. 81 k.p. w związku z art. 124 ustawy o szkolnictwie wyższym, ale subsydiarnym zastosowaniu art. 471 k.c. poprzez art. 300 k.p. oraz naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 217 § 1 i 2 k.p.c., wnosząc o przeprowadzenie uzupełniającego postępowania dowodowego oraz o zmianę wyroku.

Pozwana w apelacji zarzuciła naruszenie prawa materialnego, w szczególności § 10 rozporządzenia Rady Ministrów z 27 grudnia 1974 r. w sprawie niektórych obowiązków i uprawnień pracowników zatrudnionych w zakładach służby zdrowia oraz art. 100 ustawy o szkolnictwie wyższym. Wniosła o zmianę wyroku i oddalenie powództwa ewentualnie o jego uchylenie.

Wyrokiem z dnia 5 czerwca 2003 r. Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu zmienił zaskarżony wyrok w pkt I, III i IV oddalając po-

wództwo i zasądzając od powódki na rzecz strony pozwanej 1.500 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. Sąd Apelacyjny oddalił apelację powódki i zasądził od niej na rzecz pozwanej kwotę 1.125 zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

W uzasadnieniu wyroku Sąd Apelacyjny stwierdził, że stanowisko powódki, iż prawo do odszkodowania za brak dyżurów zostało przesądzone wyrokiem Sądu Okręgowego z dnia 7 czerwca 2001 r. [...] jest błędne, ponieważ w zakresie objętym roszczeniem powódki doszło do zmiany stanu prawnego, mianowicie art. 100 ustawy o szkolnictwie wyższym, a zasądzone tym wyrokiem roszczenie obejmowało okres zamknięty. Roszczenie powódki nie ma oparcia w prawie, bowiem utraciła prawne podstawę poprzednia zasada udzielania świadczeń zdrowotnych przez nauczycieli akademickich w ramach tzw. społecznego systemu ochrony zdrowia, tj. w ramach stosunku zatrudnienia z uczelnią medyczną. Sprawowanie opieki zdrowotnej następowało od tego okresu na podstawie odrębnego stosunku prawnego zawieranego już samodzielnie ze szpitalem klinicznym. Utraciło również moc rozporządzenie z dnia 11 kwietnia 1991 r. w sprawie zasad wynagradzania nauczycieli akademickich za sprawowanie opieki zdrowotnej oraz finansowania tej działalności (Dz.U. Nr 36, poz. 160). W związku z powyższymi zmianami w prawie ustał obowiązek pozwanej zapewnienia powódce dyżurów medycznych.

W kasacji od wyroku Sądu Apelacyjnego powódka zarzuciła naruszenie prawa materialnego, tj. art. 100 ust. 1 i 1a ustawy o szkolnictwie wyższym, art. 80 zdanie drugie i art. 81 § 1 k.p. oraz naruszenie przepisów postępowania - art. 316 § 1, 365 § 1 i 366 k.p.c. i wniosła o jego uchylenie oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu. Zdaniem skarżącej w sprawie zachodzi powaga rzeczy osądzonej, wynikająca z prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 6 czerwca 2001 r. Niezależnie od tego po stronie Akademii Medycznej w W. istnieje obowiązek zapewnienia nauczycielowi akademickiemu udzielania świadczeń zdrowotnych. Do pojęcia udzielania świadczeń zdrowotnych wchodzi dyżury lekarskie. Realizacja wymienionego obowiązku jest elementem treści stosunku pracy między nauczycielem akademickim a uczelnią medyczną. Jest on realizowany w ramach klauzuli autonomicznej, przewidzianej art. 100 ust. 1a ustawy o szkolnictwie wyższym. Powódka wykazywała gotowość do świadczenia pracy w związku z czym jej roszczenia znajdują pełne oparcie w przepisach art. 80 i 81 k.p. w związku z art. 124 ustawy o szkolnictwie wyższym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut kasacji naruszenia powagi rzeczy osądzonej wynikającej z wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 7 czerwca 2001 r. [...] nie zasługuje na uwzględnienie. Przy określaniu granic powagi rzeczy osądzonej, poza podstawą faktyczną roszczenia, istotna rola przypada jego podstawie prawnej. Sąd Apelacyjny trafnie podkreślił, że w tym zakresie doszło do zmian, które dotyczą samej podstawy prawnej rozstrzygnięcia. Mianowicie ustawa z dnia 10 grudnia 1998 r. o zmianie ustaw: o zakładach opieki zdrowotnej, o zawodzie lekarza, o zawodach pielęgniarki i położnej, o szkolnictwie wyższym oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz. 1115) został zmieniony art. 100 ustawy o szkolnictwie wyższym w przedmiocie udziału nauczyciela akademickiego zatrudnionego w uczelni medycznej w sprawowaniu opieki zdrowotnej oraz podstawy prawnej tego udziału. Trafnie również podkreślił Sąd Apelacyjny, że roszczenie zasądzone wymienionym wyrokiem obejmowało okres zamknięty.

Zmiana stanu prawnego doprowadziła do powstania w istotnych elementach nowej sytuacji prawnej w przedmiocie udzielania świadczeń zdrowotnych przez nauczycieli akademickich zatrudnionych w uczelniach medycznych. Nowelą z dnia 10 grudnia 1998 r. (Dz.U. Nr 162, poz. 1115) w dotychczasowym sformułowaniu art. 100 ust. 1 ustawy o szkolnictwie wyższym, że nauczyciele akademicy zatrudnieni w uczelniach medycznych uczestniczą w sprawowaniu opieki zdrowotnej w ramach społecznego systemu ochrony zdrowia poprzez wykonywanie zadań dydaktycznych i badawczych w powiązaniu z udzieleniem świadczeń zdrowotnych w szpitalach klinicznych uczelni lub oddziałach innych szpitali udostępnianych uczelniom na zasadach określonych w przepisach o zakładach opieki zdrowotnej, wprowadzono zmianę polegającą na pominięciu zwrotu o sprawowaniu opieki zdrowotnej w ramach społecznego systemu ochrony zdrowia. Istotniejsze było równoczesne dodanie do art. 100 ustępu 1a, według którego nauczyciele akademicy zatrudnieni w uczelniach medycznych „są zatrudniani na podstawie umowy o pracę albo umowy cywilnoprawnej na udzielanie świadczeń zdrowotnych, zawartej ze szpitalem klinicznym albo innym zakładem opieki zdrowotnej (szpitalem)”. Nie można w tym kontekście pominąć również odpowiednich unormowań ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz.U. Nr 91, poz. 408 ze zm.). Według art. 43e tej ustawy, szpital może udostępniać państwowej uczelni medycznej oddział szpitalny („oddział klinicz-

ny”) na potrzeby wykonywania zadań dydaktycznych i badawczych w powiązaniu z udzielaniem świadczeń zdrowotnych. Udostępnienie oddziału klinicznego następuje na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej przez kierownika zakładu opieki zdrowotnej (szpitala) z państwową uczelnią medyczną. Zawarcie takiej umowy wymaga zgody organu, który utworzył zakład opieki zdrowotnej (szpital), przy czym udostępnienie oddziału klinicznego nie może ograniczyć dostępności świadczeń zdrowotnych określonych w statucie publicznego zakładu opieki zdrowotnej (szpitala).

Z przytoczonych unormowań wynika, po pierwsze, że w zakresie udostępniania państwowej uczelni medycznej oddziału klinicznego na potrzeby wykonywania zadań dydaktycznych i badawczych w powiązaniu z udzielaniem świadczeń zdrowotnych, mimo iż udostępnianie to następuje na podstawie umowy cywilnoprawnej, zakład opieki zdrowotnej ma pozycję silniejszą w tym znaczeniu, że nie ma on prawnego obowiązku udostępniania oddziału szpitalnego i że udostępnienie to następuje pod warunkiem nieograniczenia wskutek tego dostępności świadczeń zdrowotnych. Po drugie, z unormowań tych wynika, że dla nauczyciela akademickiego zatrudnionego w państwowej uczelni medycznej bezpośrednim źródłem praw i obowiązków związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych, w tym świadczeń udzielanych w ramach dyżurów lekarskich, jest umowa o pracę bądź umowa zlecenia zawarta między oddziałem klinicznym a nauczycielem akademickim zatrudnionym w uczelni medycznej. Umowa ta jest źródłem odrębnego stosunku prawnego w postaci stosunku pracy lub cywilnoprawnego stosunku zlecenia, istniejącego obok podstawowego stosunku służbowego wiążącego nauczyciela akademickiego z zatrudniającą go państwową uczelnią medyczną. Nie ma prawnego zakazu pozostawiania nauczyciela akademickiego w drugim stosunku pracy (zlecenia). Wyrażony w kasacji pogląd skarżącego, że elementem treści stosunku służbowego między nauczycielem akademickim a uczelnią medyczną jest prawo pracownika do udzielania świadczeń zdrowotnych w formie dyżurów lekarskich i odpowiadający mu obowiązek pracodawcy (uczelni medycznej) dostarczenia możliwości ich udzielania, a w razie niespełnienia tego obowiązku przez pracodawcę prawo pracownika do wynagrodzenia z tytułu gotowości do świadczenia pracy oraz doznania przeszkód z przyczyn leżących po stronie pracodawcy, nie ma oparcia w obowiązującym prawie. Nie jest trafna konstrukcja klauzuli autonomicznej poszerzającej treść istniejącego stosunku pracy (służbowego), ponieważ klauzula taka (umowne porozumienie, umowa) w świetle

obowiązującego prawa mogłaby zostać zawarta tylko między nauczycielem akademickim a szpitalem, a nie między nauczycielem a uczelnią medyczną.

Można dodać, że na uczelni medycznej ciąży obowiązek prowadzenia badań naukowych i przygotowania kandydatów do samodzielnej pracy badawczej (art. 3 ust. 2 ustawy szkolnictwie wyższym), z czym może wiązać się potrzeba zapewnienia udziału nauczyciela udzielaniu świadczeń zdrowotnych w oddziałach klinicznych.. Brak aktywnej postawy uczelni w przedmiocie zabezpieczenia udziału nauczycieli akademickich w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych może mieć znaczenie np. przy okresowej ocenie nauczycieli, zaś postępowanie pracodawcy zawierające znamiona dyskryminacji nauczyciela mogłoby zostać ocenione nawet jako czyn niedozwolony i stać się podstawą odpowiedzialności odszkodowawczej. Obowiązujące przepisy nie stwarzają natomiast podstawy do domagania się przez nauczyciela akademickiego od uczelni medycznej dostarczenia dodatkowego zatrudnienia w szpitalu klinicznym albo innym zakładzie opieki zdrowotnej w skonkretyzowanej formie dyżuru lekarskiego, a w razie ich niedostarczenia nauczycielowi - żądania odszkodowania w wysokości wynagrodzenia, które pracownik uzyskałby pełniąc dyżury, względnie wynagrodzenia z tytułu gotowości pracownika do pełnienia dyżurów lekarskich.

Z przytoczonych motywów, na podstawie art. 393¹² k.p.c. orzeczono jak w sentencji wyroku.

=====